

Celý článek zobrazíte kliknutím na následující odkaz:

http://www.lidovky.cz/trampoty-po-boku-lorda-0bw-/ln_noviny.asp?c=A090220_100005_ln_noviny_sko&klic=230144&mes=090220_1

Trampoty po boku lorda

20. února 2009 00:00

Někdejší šéfredaktorka Cosmopolitanu a londýnská dopisovatelka Pátka Anastázie Harrisová o výchově dívek v Anglii, úpící střední třídě a tajemné sousedce s perlami na krku

U dřevěných vstupních vrat se ve stínu vzrostlých dubů z obou stran pásly krávy. "Tahle škola je ještě víc nóbl, než jsem čekal," zabručel vyděšeně manžel a opatrně vjel na nekonečné pozemky proslulé dívčí internátní školy. Jenom v Anglii může být přítomnost dobytka známkou ušlechtilosti. Francis zdědil po otci - lordu z Greenwiche - titul, ale vykazuje se jím striktně pouze v prestižním kriketovém klubu; sám se hrdě hlásí ke střední třídě a ke členům vyšší třídy se chová s nepochopitelnou přezíravostí.

Slavný dramatik českého původu Tom Stoppard v jednom rozhovoru vzpomínal na slova svého nevlastního otce: "Tím, že jsem ti dal britské občanství, jsem ti umožnil vyhrát v loterii života." Byly doby, kdy patřit ke střední třídě bezesporu znamenalo nastoupit cestu privilegií. Ale v Anglii jedenadvacátého století je to spíše výhra ve vesnické tombole, kdy si vítěz není dvakrát jistý, jestli si má jít cenu vůbec vyzvednout. Tak třeba minulý měsíc přišla anglická vláda s návrhy, které místní deníky překládají svým čtenářům slovy: "Vláda vyhláší válku střední třídě!" Státní orgány prý dostanou za úkol cíleně diskriminovat členy střední třídy ve prospěch těch, co se narodili do rodin nižších vrstev.

Ale popořádku. Když byl naší dceři rok a půl, přestěhovali jsme se z Prahy do Londýna. Při čtení románu Jedna sezona jsme se smáli, když anglická hrdinka přihlásila své dítě do školy ještě dřív, než se narodilo. Když byly Elišce tři, smích nás přešel. Ve svém deníku jsem našla poznámku z první návštěvy místní státní školky: "Kolem uší nám lítá štěrka, všichni tady řvou nebo se perou. Eliška se krčí a štká, že chce pryč, že se tu bojí."

Po několika týdnech docházky do třídy, v níž si děti mohly dělat, co zrovna chtěly, se naše do té doby veselá, samostatná a společenská dítě proměnilo v zasmušilou a zakřiknutou bytost. Zeptala jsem se tehdy, psychoanalytičky lady Harris, co si o tom myslí. "Je to jasné. Učitelky v Eliščině školce nemají žádný ‚class‘."

Nebyla jsem si tehdy úplně jistá, o čem mluví, ale vybojovala jsem dceři místo v místní Montessori školce. Museli jsme za ni sice platit, ale děti v ní nebyly ponechány samy sobě, naopak, personál je promyšleně a cíleně vedl. Škola hrou. Eliška se znovu rozzářila a dívenka, ve státní školce označená za autistickou, byla teď učitelkami obdivovaná a dětmi vyhledávaná. Její matce se ulevilo, že už u školních vrat není obklopena vulgárně vyšňořenými kuřačkami věčně hltajícími bludy bulvárních plátků.

Při jedné zdravotní prohlídce se lékař naší sousedky zeptal: "Že by váš syn už rok nechodil do školy?" Ukázalo se totiž, že je jejich školák ve vývoji o rok a půl pozadu. Vyplašení rodiče se rozhodli prodat rodinný domek, vmáčknout se do zanedbaného bytu, a uvolnit tím prostředky na zaplacení privátní školy, kam syna převedli. Když se ho pak v kuchyni velikosti poštovní známky ptali, proč se mu v nové škole tak líbí, řekl: "Maminko, stal se zázrak. Tady ve třídě

slyším, co učitelka říká." Ukázalo se, že ve státní škole byla početná skupinka dětí, které neuměly dobře anglicky. Nudily se a dělaly během celého vyučování virvál. Učitelka nemohla vyučovat, spíše monitorovala situaci, aby nedošlo k vážnějšímu úrazu.

Zázraky se dějí

Podle místa bydliště by Eliška měla začít docházku v té samé státní škole, v jaké utrpěl újmu sousedčin syn. Manžel uznal, že by to nebyl ideální začátek, ale uvázat se ke školnému v privátní škole nechtěl. Věděl, že by to pro nás znamenalo další hypotéku, a tím pádem lavírování na hranici bídy. "Pokud se rychle nezačneš modlit, nemáš na vybranou, drahý," vložila se do debaty lady Harris, "takový je úděl střední třídy."

Podobně jako vůdce konzervativní strany David Cameron začne nejvíc Angličanů věřit v Boha, když se jejich děti blíží předškolnímu věku. Církevní školy totiž mají výrazně lepší výsledky než většina škol státních. Televizní moderátor Barry, který bydlí poblíž, každou neděli nažene rodinu do kostela a významně si potřese rukou s vikářem. Když se chystali na dovolenou v neděli ráno, zaparkoval rodinu i s kufrů za rohem, sám oběhl kostel, jako by se zrovna vynořil z jeho nitra, a hlasitě děkoval knězi za pohnutou mši. "Co se směješ?" usadil mě, "potřebuju, aby si mě farář na beton pamatoval!"

Nižší versus střední

Fasády a okna domů v anglických ulicích neomylně prozrazují třídní příslušnost jejich obyvatel.

Krajkové záclonky, umělé kytky, rámy oken z PVC, satelitní antény a hniující rozpadlá pohovka zaparkovaná v zanedbané předzahrádce jsou vesměs doménou nejnižší třídy. Uvnitř najdete baterie coly v plastových lahvách, mrazák nadupaný přesolenými polotovary a obývacího pokoje vévodí obrovská televize, která se téměř nevypíná.

Příslušníci nižší střední vrstvy milují titěrné sošky a rámečky, van Goghovy Slunečnice, reprodukce nábytku, mechanické a elektrické produkty, které jim mají zjednodušit uklízení, protože úzkostlivá čistota uvnitř i venku je jejich prioritou. Jsou instinktivně konzervativní. Orwell jednou prohlásil, že Británii nehrozí revoluce, dokud se nižší střední třída nezradikalizuje. Je to asi stejně pravděpodobné jako přistihnout Klause, jak podepisuje přihlášku do Strany zelených. Jejich předzahrádky jsou jako vymetené, většinou umrtvené betonovou dlažbou. Když mají příslušníci nižší střední třídy trochu peněz nazbyt, pořídí svým ratolestem vlastní televizi a s ní i reklamy na nejmódnější technologické produkty, jejichž užívání rodiče ze střední třídy přísně kontrolují, či vůbec netolerují.

Střední třída je, co se pořádku týče (pokud nemá na uklízečku), velmi laxní. Její příslušníci si potrpí na originály (raději původní kus z Ikey než reprodukcí z 19. století) a jejich zahrádky - i ty nejtitěrnější - se topí ve vynalézavé směsi květin, keřů a roztodivných rostlin. A jejich dcery mají teprve tehdy, když si ve čtrnácti vydělají peníze svým prvním babysittingem, dovoleno nechat si propíchnout uši.

Příbytky nepočtené vyšší střední třídy jsou vesměs výpravnější a elegantnější; často hrají hlavní roli v televizních detektivkách, a tak díky nim zbytek lidstva slepě věří, že většina Angličanů bydlí v romantických, upravených a samozřejmě rozlehlých a pohodlných domech. Pravda by nemohla být prozaičtější. Celá generace, která v sedmdesátých letech vyrostla v

příjemných domech, se od devadesátých let tlačí v žalostných domcích a pokojích, na které by se jejich rodiče nešli ani podívat, natož aby se kvůli nim uvázali bance na čtvrt století k proklatě vysokým splátkám. A jediným způsobem, jak se mohli dostat k důstojnějšímu bydlení, bylo vrhnout se na úpravy a opravy zdevastované barabizny, prodat ji, koupit barabiznu větší a začít znovu. Francisova sestra renovovala a prodávala šestkrát. Ale o vilce, v níž vyrostli, si dodnes můžou oba nechat jen zdát.

Stejně jako u domu fasáda, tak i chování Angličanů prozrazuje jejich třídní zařazení.

"Velmi zvláštní. Vůbec nevím, kam si ji zařadit," postěžovala si socioložka Caroline Hoggsová, když jsem jí popisovala novou sousedku: Má pět dětí (katolička), dům v Anglii a dům ve Francii (musí být movitá), nemá televizi (S pěti dětmi?! Tak to je určitě vyšší střední třída!), nosí kašmírové svetříky a perly kolem krku a na punčoše má často díru (definitivně vyšší střední třída nebo vyšší třída), pěstuje si vlastní biozeleninu (střední nebo vyšší střední třída), sama si uklízí a v domě je binec (střední třída), okna umývá ve svetru od Hermes (zchudlá šlechtična?!), jezdí ve výstředním sport'áku (dělnická třída nebo nižší střední třída, která přišla k penězům, což ovšem vylučuje nepřítomnost televize a způsob oblékání). Caroline byla úplně zoufalá. Čím víc detailů jsem jí poskytovala o mé pozoruhodné sousedce, tím víc jsem ji mátlá. Což je v Anglii navýsost neobvyklé. Angličanovi stačí promluvit - a ostatní si ho už podle přízvuku okamžitě a vesměs bezchybně zaškatulkují. Například Margaret Thatcherová, původem kupecká dcerka, zní jako příslušnice nižší střední třídy, která absolvovala kurz, který ji měl naučit mluvit, jako by se narodila do střední třídy. Výsledek je, že všichni vždycky věděli, že je kupecká dcerka, která si léta v soukromé škole marně lámala jazyk, aby zněla jako dcera doktorů nebo učitelů.

Zacházení s emocemi je další vodítko. Jenom takzvaná dělnická třída si může dovolit popustit uzdu svým pocitům a projevům. Když se Kate Winsletová při přebírání Glóbbů zalykala v slzách, koktala a lapala po dechu, Angličanům studem naskakovala husí kůže. Zatímco média neúnavně přehrávala její emocionální výstup, teploměr její popularity v Anglii klesl pod bod mrazu. Hysterie na veřejnosti se neodpouští ani herečkám.

Siegfried Sassoon má v životopisném románu *Memoirs of an Infantry Officer* scénu, v níž dva důstojníci naslouchají vyprávění vojáka. "Vrhnul jsem se na zem, kolem svištěly kulky a střepiny." Důstojníci se naproti tomu na zem nevrhali, zůstali vzpřímeně stát, do bitvy vedli vojáky ne s puškou, nýbrž s hůlkou v ruce. Klid, s jakým se Angličané v 70. letech chovali v okamžicích, kdy Irové nechávali v Londýně vybuchovat bomby, byl odzbrojující. Stejně jako stoický klid, s nímž obden vyslechnou hlášení, že jejich vlak je o dalších dvacet minut opožděn. Jenom Angličané můžou snášet disfunkční národní zdravotní systém, každý jiný národ by byl dávno na barikádách.

A příklad z vlastní rodiny: Můj tchán byl v obličejí žlutý, tělo vychrtlé, vnitřnosti prožrané rakovinou, a stejně se ještě pár dní před smrtí doklopýtal do hlasovací síně Sněmovny lordů, aby oponoval zákonu, jehož odmítnutí považoval za důležité. "Oh, John!" reagovali na jeho vzhled vyděšení lordi. "Good," přerušil je tchán a rychle se chytil zábradlí, aby udržel balanc, "I am good," trval vítězoslavný úsměv na jeho vystouplých lících.

Z dvouletého pobytu ve Washingtonu, kde manžel dostal práci, jsme se zpátky do Londýna vrátili dříve jenom proto, že Elišce nabídli místo v tzv. ukázkové státní škole. Nenáviděla ji. Teprve po dvou letech jsme konečně pochopili proč. Většina žáků pocházela z dělnických rodin a školačce, která má ráda knížky a gramatiku, nutně přezdívali Šprt. Ji nezajímalo, co se

zrovna nosí, a výrokem "mě televize nebaví" se ve třídě, kde se závodilo, kdo se vydržel dívat v noci nejdéle, zcela znemožnila. Chodilo tam ale nejméně pět dalších dětí, které jejich pokrytečtí rodiče od pondělka do neděle doučovali, aby v jedenácti excelovali u zkoušek na prestižní střední školy. Teprve zpětně jsme pochopili, proč nikdy neměli po škole čas si hrát a viděli jsme je jenom o prázdninách.

Anglická společnost je mimořádně nespravedlivá. Budoucnost dětí se úzce odvíjí od společenského postavení jejich rodičů. Začíná to někdy mezi druhým a třetím rokem, kdy začnou chodit do různých školek. Základní škola je poslední místo, kde - pokud má školák ambiciózní zázemí - se může připravit na střední školu, která ho přivede k univerzitnímu vzdělání. Na Oxford a Cambridge - univerzity, jež o ligu převyšují všechny ostatní anglické instituce, se dostane nejvíc studentů ze soukromých (a vesměs nejdražších) středních škol. Na prstech jedné ruky se dají spočítat studenti z nižších sociálních tříd.

Sem chci jít!

Místo aby vláda řešila zoufalou kvalitu školství, rozhodla se pro rychlejší řešení: Připravuje kvóty pro společensky znevýhodněné a nutně nedostatečně připravené studenty.

V kuchyni každé rodiny, která se počítá ke střední třídě, stojí na stole mísa plná ovoce a zeleniny. A spolu s vitaminy se malým Angličanům vtluoká disciplína, pracovitost, poctivost a způsobilé chování. A proto ta vlna nevole mezi členy střední třídy: Premiér Brown se rozhodl, že ambiciózní střední třídu za její žebříček hodnot a zoufalou snahu dopřát svým potomkům alespoň takové vzdělání, jako měli oni, potrestá.

Mezi loukami, na kterých se pásly krávy, jsme projeli k cihlové budově, v níž by se dala točit dobrodružství Harryho Pottera. Před proslulou Benendenskou školou jsme zaparkovali. A bez ohledu na provazy deště smáčeující naše božíhodové šaty jsme jenom zvolna a se zpožděním, jak se na vyšší střední třídu sluší, vešli do gotické haly s dubovým obložením. Ředitelka - pronikavě inteligentní třicátnice, nesmírně šik v tlumených úpletových šatech - zakončila svou noblesně pronesenou řeč poznámkou o neúspěchu. O tom, jak je pro život důležité být připraven na neúspěch. Zatímco ostatní ředitelé se bijí do prsou, jak zaručí studentům úspěch a cestu vpřed a k lepším zítřkům, ředitelka školy, která patří léta k elitě anglického školství, medituje nahlas o neúspěchu. Zamilovala jsem se. I do školy, i do ředitelky. "Sem chci jít," vydechla dcera a její otec byl rovněž naměkko, ale jenom do chvíle, než se jedna ze studentek provádějících nás po nekonečných budovách, divadlech a sportovištích pochlubila, že i princezna Margaret prošla úspěšně Benendenem.

Francis se zakabonil a prohlásil, že nechce, aby jeho dcera vyrůstala v pochybné společnosti. "Samozřejmě že pochybné," rozčílil se spravedlivým hněvem příslušníka střední třídy, jenž pohrdá aristokracií. "Všechno mají, nic nemusejí." Cestou domů bylo v autě hrobové ticho. Nicméně brzy se ukázalo, že jsme přehlédli, že školné je nejméně třikrát vyšší, než kolik bychom si i s utaženými opasky (i po prodeji georgiánského domku) mohli dovolit. Naše dcera tedy bude i do budoucna uchráněna před zhoubným vlivem anglické šlechty a náš zoufalý boj o slušné vzdělání dětí pokračuje.

Ukázalo se, že ve státní škole byla početná skupinka dětí, které neuměly dobře anglicky. Nudily se a dělaly během celého vyučování virvál. Učitelka nemohla učit, spíše monitorovala

situaci, aby nedošlo k vážnějšímu úrazu. Přehlédli jsme, že školné je třikrát vyšší, než kolik bychom si i po prodeji našeho domku mohli dovolit "